
Öğrenmeyi Öğretme

Yazar

Doç.Dr. Bekir ÖZER

ÜNİTE

9

Amaçlar

Bu üniteyi çalıştıktan sonra,

- "öğrenmeyi öğrenme", "öğrenmeyi öğretme", "öğrenme stili" ve "öğrenme stratejisi" kavramlarını tanımlayabilecek,
- öğrenmeyi öğretmenin kapsamını açıklayabilecek,
- öğrenme stilleriyle ilgili alanları açıklayabilecek,
- öğrencilerin öğrenme stillerinin bilinmesinin yararlarını sayabilecek,
- öğrenme stratejilerini sınıflayabilecek,
- öğrenme stratejisi sınıflarında yer alan stratejileri örneklendirebilecek,
- öğrenme stratejilerinin öğretiminde izlenen yaklaşımları açıklayabileceksiniz.

İçindekiler

- Giriş 149
 - Öğrenmeyi Öğretmenin Kapsamı 149
 - Öğrenme Stilleri 151
 - Öğrenme Stratejileri 153
-

• Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi	160
• Özet	161
• Değerlendirme Soruları	162
• Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	163

Çalışma Önerileri

- Bu üniteyi çalışmadan önce, ünite sonunda "Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar" bölümünde yayın bilgileri verilen N. Senemoğlu'nun ya da M. Erden ve Y. Akman'ın kitabından "Bilgi İşleme Kuramı" konusunu gözden geçiriniz.
- Yaptığınız öğretimde öğrencilerin öğrenme stilleri ve öğrenme stratejileri ile ilgili çalışmalarınızı bu ünitedeki bilgilerle karşılaştırarak değerlendiriniz. Bu konularda neler yapılması gerektiğini meslektaşlarınızla tartışınız.

1. Giriş

Yirmi birinci yüzyıla girerken içinde bulunduğumuz çağın en ayırıcı özelliği "bilgi çağı" olmasıdır. Bilgi çağı, bilginin yoğunlaştığı, bilim ve teknolojinin hızlı değişim gösterdiği bir dönemdir. Bu değişimler doğrultusunda toplumlar ve onları oluşturan bireyler de değişme gereksinimiyle karşı karşıya gelmişlerdir. Başka bir deyişle, toplumlar "bilgi toplumu" olma sürecine girmişlerdir. Bireylerin hem bu süreçle uyum gösterebilmeleri hem de bu süreci geliştirebilmeleri için öncekilerden farklı kimi niteliklere sahip olmaları gereklidir. Bu niteliklerin başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

- Düşünme yollarını bilip uygulayabilme
- Sorun çözebilme
- Araştırma yapabilme
- Bilgiyi yaratıcı biçimde kullanabilme
- Bilgi ve teknoloji üretebilme

Kısaca belirtirsek, bilgi çağında yaşayan bireylerin, bilgiye erişme yollarını bilmele-ri, ulaştıkları bilgileri kullanabilmeleri ve yeni bilgiler üretebilmeleri gereklidir. Bireylerin bu niteliklere sahip olmalarının en etkili yolu, onların nasıl öğreneceklerini öğrenmeleri, daha kalıplaşmış bir deyişle "öğrenmeyi öğrenme"leri ile olanaklıdır.

Bireylerin "öğrenmeyi öğrenme"lerini sağlamak için, ilköğretimden yükseköğretimin sonuna dek uygulanan tüm eğitim programlarında, öğretim yaklaşım, yöntem, araç ve gereçlerinde değişikliklere gitmek gereklidir. Bunda da en önemli görev öğretmene düşmektedir. Çünkü öğretmen, bireylere, öğrencilere öğrenmeyi öğretecek temel kaynak, temel kılavuzdur.

Peki, "öğrenmeyi öğretme" tam olarak nedir? Neleri kapsamaktadır? Öğretmenler öğrencilere öğrenmeyi öğretmede hangi yollardan yararlanabilirler? Bu ünite de bu soruları yanıtlamaya çalışacağız.

2. Öğrenmeyi Öğretmenin Kapsamı

Öğrenmede temel olan öğrencinin etkin olmasıdır. Öğrenmenin etkili biçimde gerçekleşebilmesi için öğrencilerin yalnızca öğretmenin anlattıklarını dinlemeleri, yaptıklarını gözlemeleri, sunduğu sınırlı bilgileri tekrar etmeleri ya da tümüyle onun yönergeleriyle hareket etmeleri yeterli değildir. Başka bir deyişle, öğrenciler, öğretme-öğrenme sürecinde yalnız öğretmenin etkin olmasıyla etkili öğrenmeyi gerçekleştiremezler.

Etkili öğrenme: Öğrenme sürecini bilinçli olarak ve öğrenmeyi sağlayıcı yollarla gerçekleştirme.

Etkili öğrenme için öğrencilerin ne yapmaları gereklidir?

Etkili öğrenme için öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecinde şu temel etkinliklerde bulunmalarına gerek vardır:

- Öğretmeni dinlerken dikkatlerini toplama
- Dinledikleri ya da okudukları üzerinde düşünme
- Anlamadıklarını sorma
- Tekrar etme
- Yeni bilgilerle önceden öğrendikleri bilgileri ilişkilendirme

Öğrencilerin, bunların dışında, doğru bilgi kaynaklarına ulaşmaları, edindikleri bilgileri kullanmaları ve yaptıkları öğrenme etkinliklerinden tat almaları öğrenme açısından önem taşır. Kısacası, öğrenme sırasında öğrencilerin edilgin değil, etkin olmaları gereklidir.

Öğrenciler, saydığımız bu etkinlikleri gerçekte öğrenerek yapabilirler. Bu konuda da öğrencilere en iyi yardımı, en etkili kılavuzluğu öğretmen sağlayabilir. Buna göre, öğrenim görmek üzere okula gelen öğrencilerin iki temel gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerden birisi, öğrenme ürünleriyle, yani kazanmaları gereken bilgiler, beceriler ve tutumlarla ilgilidir. Ötekisi ise, öğrenme süreciyle, yani nasıl öğrenebilecekleriyle ilgilidir. İkinci gereksinme birincisini etkileme gücüne sahiptir. Bu bakımdan, okullarda, öğretmenlerin derslerde öğrencilerin her iki temel gereksinmesini de karşılayacak nitelikte bir öğretime yer vermeleri gereklidir. Daha açık bir deyişle, öğretmenler derslerinde öğrencilere hem ders konularını hem de nasıl öğreneceklerini öğrenmelerini sağlayacak bir öğretim uygulamalıdır.

Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin kendi öğrenme özelliklerini tanıması, öğrenmede yararlanılan stratejileri bilmesi, seçmesi ve kullanabilmesi.

Öğrenmeyi öğretme: Bireyin öğrenmeyi öğrenmesini sağlama.

Okullardaki öğrencilerin yukarıda belirttiğimiz iki temel gereksiniminden ikincisi olan "öğrenmeyi öğrenme", büyük ölçüde öğretmenin "öğrenmeyi öğretme" etkinliklerinin sonunda sağlanabilir. Öğrencilerin öğrenmeyi öğrenebilmeleri için öncelikle kendilerini öğrenme özellikleri bakımından tanımaları gereklidir. Örneğin, serin mi yoksa sıcak bir ortamda mı daha iyi öğrenebiliyorlar? Kendi başlarına mı yoksa birisiyle çalışarak mı öğrenmeyi tercih ediyorlar? Bunların yanısıra, öğrencilerin öğrenmede yararlanabilecekleri çeşitli teknikleri de bilmeleri ve kullanabilmeleri gereklidir. Örneğin, öğrenmeyi sağlayıcı hangi teknikler vardır? Bunları ne tür öğrenmelerde ve nasıl kullanabilirler? Kısacası, öğrenciler hem kendi öğrenme özelliklerini tanıyarak hem de öğrenmede yararlanılan teknikleri bilip kullanarak öğrenmeyi öğrenebilirler ve etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilirler. Buradan öğrencilerin öğrenme özelliklerine "öğrenme stilleri", öğrenmede yararlanılan tekniklere de "öğrenme stratejileri" adlarını veriyoruz. İşte, "öğrenmeyi öğretme" bu iki ana konuyla ilgili bilgi ve becereleri kapsar.

Şimdi bunları ayrı ayrı ele alarak inceleyelim.

3.Öğrenme Stilleri

Öğrenme stili, en genel anlamıyla, bireyin öğrenmeye yönelik eğilimlerini ya da tercihlerini gösteren özelliklerdir. Bu özellikler bireyin ya da öğrencinin öğrenmeyi nasıl algıladığını, çevresiyle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve çevresindeki öğelere nasıl tepkide bulunduğunu gösterir. Öğrenci, bu özellikleri belli bir tutarlılık ve süreklilik içinde yerine getirir.

Öğrenme stilleri öğrenciden öğrenciye farklılık gösterir mi? Yoksa her öğrencinin öğrenme stili aynı mıdır?

Öğrenme stilleri bireylere özgüdür. Daha açık bir deyişle, her öğrencinin öğrenme stili bir başka öğrencinin öğrenme stilinden farklıdır. Dahası, öğrenme stilleri genellikle yaşa, cinsiyete, kültüre ve başarı düzeyine göre bile değişiklik gösterir. Gerçekte, bir öğrencinin öğrenme stili onun kişilik özellikleriyle benzerlik ya da uyum içindedir. Örneğin, günlük yaşamında yavaş ve düşünerek hareket eden bir öğrenci öğrenirken de aynı biçimde davranır. Buna karşılık, atılgan, düşünmeden hareket eden ve karar veren bir kişilik yapısına sahip olan bir öğrenci, öğrenmede de uygun olup olmadığı konusunda emin olmaksızın rasgele bir yaklaşım izler. Başka bir deyişle, düşününerek hareket eden bir öğrencinin sistemli bir öğrenme stiline, atılgan bir öğrencinin ise sezgiye dayalı bir öğrenme stiline sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Bireylerin öğrenme stilleri tüm çevrelerini içselleştirmeleri sonunda oluşur. İçselleştirme yalnız bilişsel bir etkinlik değildir. İçselleştirmenin fiziksel ve duyuşsal yönleri de vardır. Bu nedenle, öğrenme stilleri, fiziksel, duyuşsal ve bilişsel etkinliklerin birleşmesiyle öğrencilerde oluşur.

Öğrenme stillerine bugüne dek değişik biçimlerde yaklaşılmıştır. Bu yaklaşımlarda bireylerin öğrenmelerine ilişkin değişik özellikler temel alınmıştır. Dunn ve Dunn'ın ele aldıkları biçimiyle, öğrenme stillerini dört alanda toplayabiliriz. Bunlar, çevresel koşullar, duyuşsal özellikler, sosyal tercihler ve fiziksel özelliklerdir.

3.1. Çevresel Koşullar

Çevresel koşullar, öğrenmenin gerçekleşmesi için seçilen ortamın ses, ısı ve ışık durumları ve düzeni ile ilgili koşullardır. Öğrencilerin bunlarla ilgili tercihleri farklılık gösterir. Örneğin, kimi öğrenciler sessiz bir çalışma ortamını tercih ederlerken kimileri sesten etkilenmezler, dahası müzik eşliğinde çalışmayı tercih ederler. Kimi öğrencilerin çalışacakları ortamın çok aydınlık olmasını istemelerine karşılık kimileri daha loş bir ortamda daha iyi çalışabilirler. Kimi öğrenciler çalışma ortamlarının serin, kimileri ise sıcak olmasından hoşlanırlar. Kimi öğrenciler ancak her şeyin yerli yerinde olduğu düzenli bir ortamda çalışabilirlerken kimileri de düzensiz bir çalışma ortamını tercih ederler.

3.2. Duyuşsal Özellikler

Duyuşsal özellikler, öğrencilerin öğrenmeye güdülenme, çalışmada süreklilik, öğrenme sorumluluğu ve öğrenmede yapılanmışlık gibi özellikleriyle ilgilidir. Örneğin, kimi öğrencilerin öğrenmeleri için içten güdülenme önem taşıırken kimi öğrenciler buna gereksinme duymayabilirler. Kimi öğrenciler sürekli ve düzenli bir çalışma ile başarılı olurlarken kimileri böyle düzenli bir çalışma biçiminden uzak olabilirler. Bu öğrenciler ancak zorunlu oldukları durumlarda, örneğin sınav zamanlarında yoğun biçimde çalışarak başarı sağlamaya çabalarlar. Kimi öğrencilerin öğrenme sorumluluğu duymalarına karşılık kimileri böyle bir duygu taşımazlar, öğrenme konusunda umursamaz olabilirler. Öte yandan, kimi öğrenciler yapılanmış bir öğrenme biçiminden hoşlanırlar. Bu öğrenciler, öğretmenlerinin koyduğu ilke ve kurallara sıkı bir bağlılık içinde çalışırlar, ödevlerini zamanında ve istendiği biçimde yaparlar. Oysa, kimi öğrenciler ilke ve kurallardan hoşlanmazlar. Bunlara bağlı kalarak çalışmaktan büyük bir sıkıntı duyarlar.

3.3. Sosyal Tercihler

Sosyal tercihler, öğrencilerin nasıl bir sosyal ortamda öğrenmek istemeleriyle ilgilidir. Bu bağlamda, kimi öğrenciler kendi başlarına, kimileri de arkadaşlarıyla birlikte çalışarak öğrenmeyi tercih ederler. Arkadaşlarıyla birlikte öğrenmeyi tercih eden öğrencilerin kimileri bir arkadaşlarıyla, kimileri de birkaç kişiden oluşan bir arkadaş grubuyla çalışmayı daha etkili bulurlar. Öte yandan, kimi öğrenciler de yetişkinlerle birlikte çalışmaktan hoşlanırlar ve bundan daha çok yarar sağlarlar.

3.4. Fiziksel Özellikler

Fiziksel özellikler, öğrencilerin öğrenme için duyu organı ve zaman dilimi seçme, öğrenme sırasında yiyeceğe ve harekete gereksinme duyup duymama ile ilgili özelliklerdir. Öğrenciler öğrenme amacıyla duyu organlarını seçmede farklılıklar gösterirler. Örneğin, öğrenmede kimi öğrenciler daha çok görme duyularını kullanırlarken kimileri çoğunlukla işitme ya da dokunma duyularını işe koşabilirler. Öte yandan, kimi öğrenciler öğrenme sırasında bir şeyler yeme ve içme gereksinmesi duyarlar kimileri yeme-içmeyi çalışmaya engel olarak görürler. Çalışırken hareketli olma kimi öğrenciler için önem taşıırken kimileri için gerek duyulmayan bir özelliktir. Bunların yanısıra, öğrenciler öğrenmek için seçtikleri zaman dilimi bakımından da farklılık gösterirler. Kimi öğrenciler sabahları erken saatlerde, kimileri öğleye doğru, kimileri öğleden sonraları, kimileri de gece saatlerinde çalışmayı tercih ederler.

Okulda öğrencilerin öğrenme stilleri nasıl belirlenebilir? Öğrenmelerinde onların öğrenme stili bilgilerinden nasıl yararlanılabilir?

Okulda öğrenme stilleriyle ilgili olarak yapılması gereken, öncelikle öğrencilerin öğrenme stilleri ile ilgili bilgilerin toplanmasıdır. Bunun için yukarıda açıkladığımız dört alanla ilgili özellikleri kapsayan bir kontrol listesi hazırlanabilir. Daha sonra da bu kontrol listesi kullanılarak her bir öğrencinin “öğrenme stili yapısı” çıkarılabilir. Toplanan bu bilgilerden öğrencilerin öğrenmeleri amacına dönük olarak hem öğrenciler hem de öğretmenler yararlanabilirler. Öncelikle öğrenciler kendi öğrenme stillerini tanırlar. Ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini bunlara göre düzenleyip gerçekleştirebilirler. Öte yandan, öğretmenler de öğrencilerinin gerek sınıfı gereksinim dışı öğrenme etkinliklerini öğrencilerinin öğrenme stillerine göre düzenleyebilirler. Öğretmenler, öğretimi planlamada, eğitim ortamlarını düzenlemede, eğitim araçlarını seçmede, çalışma kümelerini oluşturmada, çalışma önerileri sunmada öğrencilerinin öğrenme stillerini göz önünde bulundurabilirler. Böylece, öğrencilerin öğrenmeleri kolaylaştırılabilir ve artırılabilir.

Aşağıda bir bölümü verilene benzer bir kontrol listesi hazırlayıp kullanarak sınıfınızdaki öğrencilerin öğrenme stillerini belirleyiniz.

Çevresel Koşullar

☐ Ders çalışmak için sessiz bir ortamı tercih ederim.	☐ Çalışırken sestem, gürültüden etkilenmem.
☐ Çalıştığım ortamın aydınlık olmasını isterim.	☐ Loş bir ışık altında daha rahat çalışırım.
☐ Sıcak bir ortamda çalışmaktan çok hoşlanırım.	☐ Çalışmak için serin bir ortamı tercih ederim.

Duyuşsal Özellikler

☐ Dersle ilgili yaptıklarımı başkalarının övmesinden çok hoşlanırım.	☐ Derste yaptıklarımı başkalarının beğenmesine gerek yok. Kendimin beğenmesi yeterlidir.

4. Öğrenme Stratejileri

Öğrenme stratejisi, bireyin kendi kendine öğrenmesini kolaylaştıran tekniklerin her biridir. Bu teknikler, öğrenen birey tarafından öğrenme sırasında bilgi işleme sürecini etkilemesi için kullanılan davranış ve düşünceleri kapsar. Öğrenme stratejileri ile öğrencinin kendini güdülemesi, yani bilgilerini seçmede, edinmede, düzenlemede ya da bütünleştirmede etkili yollar izlemesini sağlamak amaçlanır. Bu stratejiler, basılı gereçte önemli düşüncelerin altını çizmeden bir metnin anaçizgilerini çıkarmaya dek çeşitlilik gösterir.

Öğrenme stratejileri, bilginin edinilmesine ve kullanılmasına dönük zihinsel etkinliklerin bilişsel stratejilerle gerçekleştirilmesi nedeniyle, hem “bilişsel stratejiler” içinde hem de bilişsel stratejilerle eş anlamlı olarak kullanılır. Bunun yanı sıra, öğrenme stratejileri öğrencilerin kendi kendine öğrenmelerini sağlamaya dönük etkinlikleri kapsamından dolayı da “öğrenci stratejileri” olarak adlandırılır. Ne ad alırlarsa alsınlar, öğrenme stratejileri öğrencilerin öğrenmelerini yalnız bilişsel yönden değil, duyuşsal yönden de etkileme amacını taşır.

Öğrenme stratejilerinin temel işlevi, öğrencilerin öğrenmelerini denetlemelerini ve yönlendirmelerini sağlamaktır. Öğrenciler, her öğrenme konusu ya da durumu için farklı öğrenme stratejileri kullanabilirler. Bu da öğrenme stratejilerinin çeşitlendirilebilir ve gerektiğinde değiştirilebilir nitelikte olduklarını gösterir. Değişik öğrenme stratejilerini kullanabilen ve yeni öğrenme stratejileri geliştirebilen öğrencilerin, kendi kendilerine ve etkili öğrenmeyi gerçekleştirebildiklerini söyleyebiliriz.

Öğrenme stratejileri, öğrenme stilleriyle ilgili olduğu gibi, değişik biçimlerde sınıflandırılıp incelenmiştir. Biz anlamayı kolaylaştırmak için bunları beş grupta toplayabiliriz: Yineleme stratejileri, anlamlandırma stratejileri, örgütlenme stratejileri, anlamayı izleme stratejileri ve duyuşsal stratejiler.

Şimdi bunları birer birer ele alalım.

4.1. Yineleme Stratejileri

Yineleme stratejileri, öğrencilerin bilgiyi seçmelerini ve edinmelerini sağlayan stratejilerdir. Bu stratejilerde temel etkinlik zihinsel yinelemedir. Olduğu gibi hatırlanması istenen bilgilerin öğrenilmesinde bu stratejiler etkilidir.

Yineleme stratejileri genellikle temel öğrenmeler için kullanılır. Örneğin, Akdeniz Bölgesinde yetişen tarım ürünlerinin neler olduğunu öğrenmek isteyen bir öğrenci, ürünlerin adlarını yineleyerek bunları ezbere sayabilir duruma gelir. Bir öğrenci, İngilizce sözcüklerin söyleyişlerini ya da yazılışlarını, Avrupa ülkelerinin başkentlerinin adlarını, bilgisayarda kopyalama işlemini, bir şiiri öğrenmek için yineleme stratejilerini kullanır.

Öğrenciler ilköğretim okullarında temel öğrenmelere dönük yineleme stratejilerini ana sınıfında öğrenmeye başlarlar. Öğrenciler bu stratejileri 6-7 yaşlarında ancak kendilerine açık olarak öğretildiğinde ve söylendiğinde kullanırlar. 11-12 yaşlarından itibaren ise, öğrenciler bu stratejileri kendiliklerinden kullanma eğilimi gösterirler.

Karmaşık öğrenmeler için farklı yineleme stratejileri kullanılır. Öğrenilecek gerceğin bir metin olması durumunda, öğrenciler başlıca şu yineleme stratejilerinden yararlanabilirler:

- **Sesli okuma:** Metni sesli olarak birkaç kez yineleme.
- **Değiştirmeden yazma:** Metni okuduktan sonra gerek duyulan bölümleri bir-kaç kez olduğu gibi yazma.
- **Aynı sözcüklerle not alma:** Metnin kimi yerlerini aynı sözcükleri kullanarak kısa kısa yazma.
- **Satırlı çizme:** Metindeki önemli sözcük, sözcük öbeği ve cümlelerin altlarını çizme.

Bu stratejilerin uygulanmasında öğrenciler, yinelemeyi öğrenme sırasında etkin olarak söyleme, yazma ya da çalışılan gerecin kimi bölümlerini gösterme biçiminde yaparlar. Başka bir deyişle, öğrenciler böyle bir öğrenmede etkindirler. Bu da öğrencilerin ezberlemelerini ya da öğrenmelerini, bunun sonucu olarak da öğrendiklerini hatırlamalarını kolaylaştırır.

Yineleme stratejileri öğrencilerin iki temel öğrenme özelliğini kazanmalarında etkilidir. Bu özellikler **seçme** ve **edinme**dir. Seçme özelliği ile öğrenciler öğrenme gerecindeki önemli öğeleri dikkat ederek seçebilirler. Edinme özelliği ile de, öğrenciler yeterince yineleme yaparak o öğeleri ezberleyebilirler, kazanabilirler. Ancak, bu tür öğrenmelerde yeni bilgilerle önceden öğrenilmiş bilgiler arasında ilişki kurma sözcüğü olmadığından, bu stratejilerle kalıcı öğrenmeler sağlamak güçtür. Yineleme stratejileri, en çok, öğrenilecek gerecin daha ileri çalışmalar için kısa süreli belleğe geçmesini sağlar.

Temel öğrenme ile karmaşık öğrenme arasındaki farkı belirterek her biri için kullanılan yineleme stratejilerini yazınız.

Kısa süreli bellek: Duyusal kayıta gelen bilgilerin davranışa dönüşmesini ya da uzun süreli belleğe aktarılmasını sağlayan bellek, çalışan ya da işleyen bellek.

4.2. Anlamlandırma Stratejileri

Anlamlandırma stratejileri, bilgi birimleri arasında ilişki kurarak anlamlı öğrenmeyi sağlayan stratejilerdir. Öğrenciler, bu stratejilerle, öğrenmeyi amaçladıkları yeni bilgiyi, daha önce öğrendikleri ve uzun süreli belleklerinde var olan bilgilerle bütünleştirerek, ona anlam yükleyerek öğrenirler. Bu ilişkilendirmeyi yaparlarken, öğrenciler anlamlandırmayı sağlayan zihinsel imgeler ya da sözel yapılar, cümleler kullanırlar.

Temel öğrenmelerde öğrencilerin yararlanabilecekleri çeşitli anlamlandırma stratejileri vardır. Bunlardan “zihinsel imge oluşturma” ile “cümlede kullanma” en yaygın stratejiler arasındadır.

- **Zihinsel imge oluşturma:** Bu stratejiden, özellikle çiftli çağrışım öğrenmesi, sıralı liste öğrenme ve serbest hatırlamalı liste öğrenme durumlarında yararlanır.

Uzun süreli bellek: Kısa süreli bellekten gelen bilgilerin depolandığı yer.

Liste öğrenme: Dizi olarak verilen sözcük, sayı, resim gibi öğeleri sırasıyla ya da sıra gözetmeksizin öğrenme.

nılır. Örneğin, çiftli çağrışım öğrenmesinde, “kitap-çocuk” biçimindeki bir sözcük çiftini hatırlamayı amaçlayan bir öğrenci, zihninde kitap okuyan bir çocuk canlandırabilir. Böylece, öğrenci bu sözcük çiftini daha kolay hatırlayabilir ve öğrenebilir.

- **Cümlede kullanma :** Bu strateji, anahtar sözcük yöntemi ile birlikte yabancı dilde sözcük öğrenmede, çeşitli konularla ilgili kavram ve olguların öğrenilmesinde kullanılır. Örneğin, İngilizcedeki “car” (otomobil) sözcüğünü öğrenmek isteyen bir öğrenci, Türkçede ses benzerliği olan “kar” sözcüğünü anahtar sözcük olarak alıp bunları bir cümlede, söz gelimi “**Karlı** havada **otomobil** kullanmam.” cümlesi içinde kullanabilir. Öğrenci, “kar” sözcüğü “otomobil” sözcüğünü çağrıştırdığı için, daha sonra “kar” sözcüğünü duyduğu zaman “otomobil” sözcüğünü hatırlayabilir.

İlköğretim okullarında öğrenciler, ana sınıfı ile ilk üç sınıfta kendileri zihinsel imge oluşturamazlar, yalnız öğretmenin önerdiği imgeleri kullanabilirler. Buna karşılık, daha üst sınıflarda öğrenciler kendileri zihinsel imge üretip kullanabilirler.

Metinden öğrenme ya da karmaşık öğrenme durumlarında da öğrenciler tarafından çeşitli anlamlandırma stratejileri etkili olarak kullanılabilir. Bu stratejilerin başlıcalarını şöyle açıklayabiliriz:

- **Başka sözcüklerle anlatma:** Metnin öğrencinin kendi sözcükleri ile ya da metindekinden farklı sözcüklerle anlatılması.
- **Özetleme:** Metnin, anaçizgileriyle anlatılması. Özetlemede öğrenci, metindeki ana düşünceyi belirler, önemli düşüncelerle ayrıntıları ayırt eder, düşünceler arasında ilişkiler kurar ve onları kendi cümleleriyle anlatarak bütünleştirir.
- **Benzetim yaratma:** Öğrenilecek bilginin önceden kazanılmış bilgilerle yapay benzerliklerinin kurulması. Öğrenci, kendisi benzetimler yaratarak ya da öğretmenin yarattığı benzetimleri kullanarak yeni bilgiyi anlamlı duruma getirir ve öğrenir. Örneğin, öğrenci insan zihninin işleyişini bilgisayarın işleyişine benzeterek öğrenebilir.
- **Üretici not alma:** Metnin ana noktalarını bölümler arasındaki ilişkileri açıklayarak, bilgileri daha anlamlı ve kullanışlı biçime dönüştürerek yazma.
- **Soru yanıtlama:** Metnin ana noktalarıyla ilgili öğrencinin kendisinin oluşturduğu ya da öğretmenin verdiği soruların karşılıklarını bulma.

Benzetim: İki ya da daha çok öge arasında kurulan, anlamayı kolaylaştırıcı benzerlik.

Anlamlandırma stratejilerinin temel işlevi, öğrencilerin öğrenilecek bilgi ile önceden öğrendikleri bilgileri ilişkilendirmelerini, bütünleştirmelerini sağlamaktır. Bu stratejilerin öğrenciler tarafından uygulanması bir ölçüde güç ve zaman alıcıdır. Bu-

na karşılık, bu stratejileri öğrenip gerektiği biçimde uygulayabilen öğrenciler öğrenmelerinde kalıcılığı elde edebilirler.

Yukarıda sözü edilen anlamlandırma stratejilerinden özetleme, benzetim yaratma ve üretici not alma ile ilgili ayrıntılı bilgi toplayınız.

4.3. Örgütlenme Stratejileri

Örgütlenme stratejileri, öğrenilecek bilgilerin yeniden düzenlenip yapılandırılarak öğrenilmesini sağlayan stratejilerdir. Anlamlandırma stratejilerinde olduğu gibi, bu stratejilerle öğrenmede de bilgileri anlamlandırmaya önem verilir. Bu nedenle, örgütlenme stratejileri anlamlandırma stratejileriyle birlikte kullanılır.

Temel öğrenmeler için kullanılan en yaygın örgütlenme stratejisi **kümelendirme**dir. Kümelendirme, öğrenilmesi ya da hatırlanması amaçlanan bilgi birimlerinin ortak özellikleri göz önünde bulundurularak gruplara ayrılmasıdır. Bu strateji, özellikle liste öğrenmeleri için etkilidir. Örneğin, bir öğrenci taşıtların adlarını içeren bir listeyi ezberlemek istediğinde listede yer alan taşıtların adlarını “kara taşıtları”, “deniz taşıtları” ve “hava taşıtları” biçiminde gruplandırarak örgütleyebilir. Böylece taşıt adlarını daha kolay ve eksiksiz hatırlayabilir.

Öğrenciler, genel olarak, öğretilmeleri durumunda örgütlenme stratejilerini dokuz yaşından başlayarak kullanabilirler. Öğrencilerin bu stratejileri kendiliklerinden kullanmaları, ancak 10-11 yaşlarında iken olur. Buradan, öğrencilerin örgütlenme stratejilerinden yaşları büyüdükçe, dahası genel yetenek düzeyleri yükseldikçe daha çok yararlandıkları sonucuna ulaşabiliriz.

Örgütlenme stratejileri, karmaşık öğrenmeler için de etkili olarak kullanılabilen stratejilerdir. Bunlar özellikle ilköğretimin ikinci basamağında ve sonrasındaki eğitim basamaklarında öğrenim gören öğrenciler için önem taşır. Çünkü bu basamaklarda öğrenciler, öğrenmelerini büyük ölçüde metinlerin oluşturduğu ders kitapları ile öteki basılı gereçlerden gerçekleştirirler. Öğrenciler, öğrenmek için okudukları metinlerdeki ana düşüncelerle onları destekleyen ayrıntıları birbirleriyle ilişkilendirmedi örgütlenme stratejilerini işe koşarlar.

Karmaşık öğrenmelerde kullanılan başlıca örgütlenme stratejileri, “anaçizgileri çıkarma”, “bilgi şeması oluşturma” ve “çizelgeleştirme”dir. Bunları kısaca şöyle açıklayabiliriz:

- **Anaçizgileri çıkarma:** Metnin ana ve yardımcı düşüncelerini sözcük ve sözcük öbekleri biçiminde belirleme.
Öğrenci, bir öğrenme konusu ya da ünitesinin ana ve alt başlıklarını çıkararak bunlar arasındaki ilişkileri kurabilir. Ayrıca, öğrenci metindeki önemli yapılara göre metindeki düşünceleri öğrenebilir. Örneğin, fen bilimleri kitapla-

rındaki metinleri genelleme, olguları listeleme, sürecin aşamalarını betimleme, sınıflandırma ve karşılaştırma biçiminde belirlenmiş önemli yapıları temel alarak öğrenebilir.

- **Bilgi şeması oluşturma:** Metindeki ana düşüncelerle yardımcı düşüncelerin ilişkilerini nedensel ya da aşamalı yapıyı bir şekilde gösterme. Öğrenci şekilde ana düşünceyi başa ya da ortaya alarak yardımcı düşünceleri ona oklarla ya da çizgilerle bağlar.
- **Çizelgeleştirme:** Metindeki bilgileri çizelge biçiminde düzenleme. Öğrenci dikey ve yatay bölmelere sahip bir çizelge yaparak bilgileri gruplandırıp ilişkilendirebilir.

Bu ünitedeki “Öğrenme Stratejileri” bölümünü örgütleme stratejilerinin her birini kullanarak öğrenme etkinliklerinde bulununuz.

Örgütleme stratejileri, gerçekte iki temel amaca ulaşılmasına katkı sağlar. Bunlardan birisi kısa süreli belleğe aktarılacak bilgilerin seçilmesi, ötekisi de kısa süreli bellekte düşünceler arasındaki ilişkilerin yapılandırılmasıdır. Ancak, örgütleme stratejilerini etkili biçimde kullanan öğrenciler, kendi oluşturdukları bilgileri kullanarak çalışma sürelerini de kısaltırlar.

4.4. Anlamayı İzleme Stratejileri

Anlamayı izleme stratejileri, öğrencilerin kendi öğrenmelerini düzenlemelerine, yürütmelerine ve denetlemelerine yön veren stratejilerdir. Anlamayı izleme, öğrencilerin biliş bilgisine sahip olmalarını gerektirir. Bu nedenle, anlamayı izlemede bilişbilgisi stratejilerinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Bilişbilgisi, bireyin kendi biliş yapısı ve bu yapının nasıl işlediği ile ilgili bilgidir. Her öğrencinin bilişbilgisi farklıdır. Bilişbilgisine sahip olan bir öğrenci öğrenmelerinde kendisine şu soruları sorup yanıtlayabilir: “Bu konuyu niçin öğreniyorum? Öğrenme etkinliği sonunda neleri öğreneceğim? Öğrenmek için nasıl bir yol izlemeliyim? Konuyu öğrenmek için ne kadar süre yeterli olur? Öğrenip öğrenmediğimi nasıl denetleyebilirim?...” Daha açık bir deyişle, bilişbilgisi gelişmiş olan bir öğrenci neyi, nasıl, hangi hızla öğrenebileceğini bilir, kendine uygun öğrenme stratejisini seçebilir.

Öğrencilerin öğrenmede anlamayı izleme yeterliğine sahip olabilmeleri için başlıca şu becerileri ya da stratejileri geliştirmeleri gereklidir:

- **Sorunları belirleme ve tanımlama**
- **Dikkatini toplama ve tepkilerini yönlendirme**
- **Kendini pekiştirme ve değerlendirme**
- **Hatalarını düzeltme ve çözüm üretme**

Biliş: İnsan zihninin dünyayı ve insanın çevresindeki olayları anlamak için yaptığı işlemlerin tümü.

Bu stratejiler aynı zamanda öğrencilerin bilişbilgilerinin de gelişmesini sağlar.

4.5. Duyuşsal Stratejiler

Duyuşsal stratejiler, “öğrenmede güdüsel ve duygusal engelleri kaldırmaya yardım eden” stratejilerdir. Öğrenciler, zaman zaman, dikkati toplayamama, olumsuz tutumlara sahip olma, sınav kaygısı duyma gibi duyuşsal nitelikli sorunlarla karşılaşır. Bu sorunlar onların öğrenmelerinde güçlükler yaratır ya da onların öğrenmelerini engeller. Öğrenciler bu engelleri duyuşsal stratejilerden yararlanarak aşabilirler ve kendileri için öğrenmeyi sağlayıcı koşulları oluşturabilirler.

Öğrencilerin öğrenmede güdüsel ve duygusal engellerini gidermede kullanılan en önemli duyuşsal stratejileri şöyle açıklayabiliriz:

- **Dikkat toplama:** Dikkati öğrenilen konu üzerinde yoğunlaştırma. Dikkat, zihinsel uyanıklık gücünün bir göstergesidir. Öğrencinin etkili öğrenme için kendini çalıştığı konuya vermesi, çalışmasını gereksiz bölünmelemeden alıkoyması gereklidir. Bunun için öğrenci, çalışma ortamını dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlemeli, çalışmayı bölücü dış etkenleri ortadan kaldırmalıdır.
- **Tutum:** Bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye yönelten davranış eğilimleri. Öğrencinin derse, okula ya da öğrenmeye karşı olumsuz tutumlara sahip olması, öğrenmesini olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle, olumsuzluğun nedenlerini ortadan kaldırarak, başarıyı sağlayarak ve özgüven geliştirerek, öğrenci öğrenme konusunda olumlu tutumlara sahip olmalıdır.
- **Güdülenme:** Bireyi öğrenmesi için harekete geçiren güç kaynağı. Güdülenmiş öğrenci, öğrenme sorumluluğu taşır, öğrenmekten tat alır, öğrenmeyi gerçekleştirmek için sürekli çaba gösterir. Öğrenci, güdülenme düzeyini düşürmemek için kendisine uygun başarı ölçütleri belirlemeli, bu ölçütlere ulaşmak için kendini yeterli görmeli, çaba göstermeli ve kendini pekiştirmelidir.
- **Kaygı:** “Güçlü bir istek ya da dürtünün amacına ulaşamayacak gibi gözük-tüğü durumlarda beliren tedirgin edici durum”. Kaygı, en çok derslerde ve sınavlarda başarılı olamama durumuyla ilgili olarak görülür. Aşırı kaygı öğrencinin öğrenmesini engeller, başarı düzeyini düşürür. Öğrenci, düzenli çalışarak, başarı elde ederek ve özgüven geliştirerek kaygıdan uzaklaşmalıdır.

Yukarıda saydığımız ve bunların dışında kalan duyuşsal stratejileri öğrencilerin öğrenmeleri ve uygulamaları kolay değildir. Bunlardan sonuç alınması uzun zaman ister. Bu nedenle, öğrenciler özellikle başlangıçta bu konuda öğretmenlerinin yardımına gereksinme duyarlar.

Dersleri ve sınavları konusunda aşırı kaygı duyan birkaç öğrencinizle görüşerek bu kaygılarını gidermek için neler yaptıklarını belirleyiniz.

5. Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi

Öğrenciler, başta da belirtildiği gibi, derslerde ders konularının yanısıra nasıl öğreneceklerini de öğrenme gereksinimi içindedirler. Üstelik öğrencilerin nasıl öğreneceklerini bilmeleri ders konularını öğrenmelerine de etki etmektedir. Nasıl öğrenebileceklerini bilmeden öğrenme çabası içinde olan öğrenciler, ders konularını öğrenmede güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle, etkili bir öğrenme ve öğretme için ilköğretimden yükseköğretimin sonuna dek tüm eğitim basamaklarında ders konularının yanısıra öğrenme stratejilerinin öğretimine yer verilmesi gereği vardır.

Öğrencilerin öğrenme stratejileri ile ilgili şu bilgi ve becerileri kazanmaları gereklidir:

- **Öğrenme stratejileri ve özellikleri**
Hangi öğrenme stratejileri vardır? Bunların benzerlikleri, farklılıkları nelerdir? Hangi düzeydeki öğrenciler tarafından kullanılması uygundur?
- **Öğrenme stratejilerinin kullanım biçimleri**
Öğrenme stratejilerinin her biri nasıl kullanılır ya da uygulanır? Stratejilerden en üst düzeyde yararlanmak için, uygulama sırasında neler göz önünde bulundurulmalıdır?
- **Öğrenme stratejilerinin kullanım yerleri**
Her bir öğrenme stratejisi ne tür bilgilerin öğrenilmesinde daha etkilidir? Hangi öğrenme stratejisinden hangi amaçla yararlanmak daha uygundur?

Öğrenme stratejilerinin açıkladığımız nitelikleriyle öğrencilere öğretilmesinde iki temel yaklaşım izlenebilir. Bu yaklaşımlardan birisi “doğrudan öğretim”, ötekisi de “yönlendirmeli öğretim”dir.

Doğrudan öğretimde öğrenme stratejileri, bağımsız öğretim ya da ders konuları olarak ele alınıp öğretilir. Bu nedenle, doğrudan öğretimde herhangi bir konunun öğretiminde izlenen aşamalar ve yöntemler uygulanır. Bu amaçla, genellikle okullarda eğitim programlarında öğrenme stratejilerine bağımsız bir ders olarak yer verilir. Kimi okullarda da öğrenme stratejileriyle ilgili kısa süreli kurslar düzenlenir.

Yönlendirmeli öğretimde ise, öğrenme stratejileri dersin konularıyla birlikte yeri geldikçe öğretilir. Bu öğretim yaklaşımında öğretmen öğrenme stratejilerinin öğretiminde model işlevi görür. Başka bir deyişle, öğretmen bir öğrenme stratejisini tüm özelliklerine bağlı kalarak olması gerektiği biçimde uygular. Ayrıca öğretmen, stratejiyle ilgili bilgiler verir, öğrencilere de stratejiyi doğru biçimde uygulama yinelemesi yaptırır.

Sizce, öğrenme stratejilerinin öğretiminde hangi öğretim yaklaşımı daha etkilidir? Nedenleriyle açıklayınız.

Öğrenme stratejilerinin öğretilmesinde her iki yaklaşımda da öğretmenin işlevi önemlidir. Bu nedenle, öğretmenlerin öğrenme stratejileri konusunda bilinçli ve zengin bir dağarcığa sahip olmalarına gerek vardır.

Özet

Bilgi çağını yaşadığımız günümüzde, ilköğretimden yükseköğretimin sonuna dek tüm eğitim basamaklarındaki okullarda öğrencilerin iki önemli gereksinmesi vardır. Bunlar, öğretim programlarındaki konuları ve nasıl öğrenileceğini öğrenmektir. Öğretimin bu iki gereksinmeyi de karşılayabilecek biçimde planlanıp uygulanması gereklidir. Öğrencilerin ikinci yani öğrenmeyi öğrenme gereksinmeleri, öğretmen tarafından "öğrenmeyi öğretme" etkinlikleriyle karşılanabilir.

Öğrenmeyi öğretme, öğrenme stilleri ve öğrenme stratejileri olmak üzere iki boyutlu bir süreçtir. Bu süreçte, öğrencilerin kendi öğrenme stillerini tanımları ve öğrenme stratejilerini bilip uygulayabilmeleri amaçlanır.

Öğrenme stilleri, öğrencinin öğrenmeyle ilgili eğilimlerini ya da tercihlerini içeren özelliklerdir. Her öğrencinin kendine özgü öğrenme stili ya da stilleri vardır. Öğrencinin öğrenme stili, onun öğrenmeyi nasıl algıladığını, çevresiyle nasıl etkileşime girdiğini ve çevresindeki öğelere nasıl tepkide bulunduğunu gösterir.

Öğrenme stilleri dört alanda toplanarak incelenebilir:

- Çevresel koşullar
- Duyuşsal özellikler
- Sosyal tercihler
- Fiziksel özellikler

Okullarda öğrencilerin öğrenme stilleriyle ilgili bilgiler toplanır. Öğrenciler kendileri öğrenme etkinliklerinde bulunurlarken, öğretmenler de öğrencileri için öğrenme etkinliği düzenlerlerken öğrenme stillerini göz önünde bulundururlar.

Öğrenme stratejileri, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini kolaylaştıran tekniklerdir. Değiştirmeden yazma, satırlı çizme, zihinsel imge oluşturma, özetleme, üretici not alma, kümelendirme, bilgi şeması oluşturma, dikkat toplama bunlardan kimileridir. Öğrenciler bu stratejileri kullanarak öğrenmelerini denetleyip yönlendirebilirler.

Öğrenme stratejileri beş grupta toplanabilir:

- Yineleme stratejileri
- Anlamlandırma stratejileri
- Örgütlenme stratejileri

- Anlamayı izleme stratejileri
- Duyuşsal stratejiler

Okullarda öğrenme stratejileri iki temel yaklaşımla öğretilir. Bunlardan birisi doğrudan öğretim, ötekisi de yönlendirmeli öğretimdir. Doğrudan öğretimde, öğrenme stratejileri bağımsız bir dersin ya da özel olarak düzenlenen bir kursun konuları biçiminde ele alınarak öğretilir. Yönlendirmeli öğretimde ise, öğrenme stratejileri derslerde yeri geldikçe ders konularıyla birlikte öğretilir. Bu yaklaşımda öğrenciler stratejileri model işlevi gören öğretmenleri gibi uygulayarak öğrenirler.

Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki soruların yanıtlarını verilen seçenekler arasından bulunuz.

- Aşağıdakilerden hangisi öğrenme stillerini oluşturan sosyal tercihlerle ilişkilidir?
 - Öğrencinin arkadaşıyla değil, annesiyle çalışması
 - Öğrencinin öğrenme sırasında müzik dinlemesi
 - Öğrencinin öğrenmede ilke ve kurallara uyması
 - Öğrencinin öğleden sonraları çalışması
 - Öğrencinin kalabalık olmayan ortamda çalışması
- Öğretmenlerin aşağıdakilerin hangisinde öğrencilerin öğrenme stillerini göz önünde bulundurmaları **gerekmez**?
 - Öğretimi planlamada
 - Eğitim ortamlarını düzenlemede
 - Çalışma kümelerini oluşturmada
 - Çalışma önerileri sunmada
 - Başarı değerlendirmede
- Aşağıdakilerden hangisi öğrenme stratejilerinin özelliklerinden biridir?
 - Bireylere özgü olma
 - Bireyin sosyal tercihini belirtme
 - Öğrenme konusuna göre değişme
 - Kişilik özelliğine uyma
 - Öğrenmeye elverişli olmama
- Öğrenme gerecindeki kimi bölümleri aynı sözcükleri kullanarak not tutma, hangi öğrenme stratejisi grubuna girer?
 - Yineleme stratejileri
 - Anlamlandırma stratejileri
 - Örgütlenme stratejileri
 - Anlamayı izleme stratejileri
 - Duyuşsal stratejiler

5. Bir okulun örgüt yapısı ile ilgili bilgileri şekil çizerek öğrenmek için aşağıdaki stratejilerden hangisi kullanılabilir?
- Kümelendirme
 - Bilgi şeması oluşturma
 - Benzetim yaratma
 - Çizelgeleştirme
 - Zihinsel imge oluşturma

Aşağıdaki cümlelerin DOĞRU ya da YANLIŞ olduklarını belirleyiniz.

6. Aynı çevrede ve aynı koşullarda yetişen iki kardeş her zaman aynı öğrenme stillerine sahip olurlar.
7. Öğrenciler öğrenmede kişilik özelliklerine uyan stratejileri kullanırlar.
8. Okuluyla ilgili olumsuz düşünce ve duygulara sahip olan, derslerinden sürekli yakınan bir öğrenci, bu durumdan tutum stratejisinden yararlanarak kurtulabilir.
9. Öğrenciler, yinleme stratejilerini 6-7 yaşlarından başlayarak, öğretilmeye gerek kalmaksızın, kendiliklerinden kullanabilirler.
10. Yönlendirmeli öğretim yaklaşımıyla, bir öğretmen öğrenme stratejilerini temel ders konularıyla birlikte uygulamalı olarak öğretir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Babadoğan, Cem. "Öğrenme Stilleri ve Stratejileri Arasındaki İlişki", **1. Eğitim Bilimleri Kongresi: Bildiriler**. Adana: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1994, ss. 1056-1065.

Brown, H. Douglas. "Styles and Strategies", **Principles of Language Learning and Teaching**. Third Edition. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents, 1994, ss. 103-133.

Demirel, Özcan ve Kamile Ün. **Eğitim Terimleri**. Ankara: 1987.

Dunn, Rita, Jefery S. Beudury ve Angela Klavas. "Öğrenme Stilleriyle İlgili Araştırmaların Taraması", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Çeviren: Cem Babadoğan. 24,2: 603-619, 1991.

Enç, Mithat. **Ruhbilim Terimleri Sözlüğü**. 2. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1980.

- Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme**. 2. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1995.
- Fidan, Nurettin. **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: 1986.
- Özer, Bekir. **Öğretmen Adaylarının Etkili Öğrenme ve Ders Çalışmadaki Yeterliliği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1993.
- Senemoğlu, Nuray. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya**. Ankara: 1997.
- Shaughnessy, Michael F. "An Interview with Rita Dunn about Learning Styles", **The Clearing House**. 71,3: 141-145, Jan/Feb 1998.
- Türkoğlu, Adil, Ahmet Doğanay ve Ali Yıldırım. **Ders Çalışma Becerileri**. Adana: Baki Kitabevi, 1996.
- Uluğ, Feyzi. **Okulda Başarı: Etkili Öğrenme ve Ders Çalışma Yöntemleri**. 2. Baskım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991.
- Ülgen, Gülten. **Eğitim Psikolojisi: Birey ve Öğrenme**. Ankara: Bilim Yayınları, 1995.
- Weinstein, Claire E., D. Scott Ridney, Tove Dahl ve E. Sue Weber. "Etkili Öğrenme İçin Strateji Geliştirmede Öğrencilere Yardım", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Çeviren: Dilek Gözütok. 23,2: 687-692, 1990.
- Weinstein, Claire E. ve Richard E. Mayer. "The Teaching of Learning Strategies", **Handbook of Research Teaching**. 3rd Edition. Editör: M.C. Wittrock. New York: Macmillan Company, 1986, ss. 315-327.